

Hagerup hevdet at lykken er å gå på en setervei og være ung, forelsket og full av uopplevd kjærlighet. Einar Skjæraasen skrev også om lykken: «Åtte øyne i hverandre. Fire munnar rundt et bord. Fire vegger kring en lykke: Vesla, Påsan, far og mor.»

Eller er lykken for oss nordboere å pigge oss over Spålsisen en februar dag med Blå Ekstra under skiene? Noen vil hevde at lykke er å leve i harmoni med seg selv og sine omgivelser og å bety noe for andre. Andre vil hevde at god helse og et godt sosialt nettverk er nødvendige betingelser for et godt liv. Enkelte eldre vil hevde at lykken er uløselig knyttet til god fordøyelse. Og hva med den gode historien i et godt lag?

Forfatteren skriver velformulert om hva som har vært oppfattet som et godt liv gjennom tidene, fra antikken til vår tid. Og om hvorledes lykkeindeksen har vært påvirket av bl.a. ulike filosofiske retninger, vitenskap, tro, sanselig nytelse, ulike samfunnssystemer og kunst.

Innenfor kunsten syntes jeg lyrikken burde vært viet mer plass. Særlig interessante fant jeg forfatterens betraktninger rundt nyhedonismen og nåtidsmenneskets materielle overflod med derav følgende matleilighet, kroppsfiksering og egosentrisitet. Han spør om ikke vi i vår travelhet bør rehabilitere kjedsomheten? Og i denne forandringens tidsalder oftere oppsøke det tidløse og uforanderlige, nemlig skogen og fjellet.

Denne leseren fikk en følelse av at samtalen mellom de to vennene nok var noe konstruert, og noen av kapitlene fortonet seg som den reneste øvelse i hvem som kunne mest om de enkelte forfattere og filosofer.

For dem som ønsker en filosofisk tilnærming til lykkebegrepet, anbefales boken på det varmeste. Men de som håper å finne en enkel resept på lykken i livet, blir nok skuffet.

Karl Otto Nakken

Epilepsisenteret
Spesialsykehuset for epilepsi
Bærum

Pene bein lokker mange gutter

Bentley P.

Memorizing medicine

A revision guide. 512 s, tab, ill. London: RSM Press, 2007. Pris GBP 25
ISBN 978-1-85315-420-1

Overskriften er en såkalt ikonisk metafor – en huskeregel som fungerer slik at man husker et bilde (et ikon) av noe. Poenget er at man danner seg et indre bilde som fungerer, ikke hva eller hvordan bildet er (1). Slike huskereglar skal det finnes mange av

i medisinen, ganske sikkert pga. den store mengden puggestoff. Jeg brukte selv noen slike i studiet, men jeg laget alle selv og husker ingen av dem lenger. En slik regel, som kunne vært min egen, er «moppas», som skal være til hjelp for å huske bestemte sykdommer hos barn: meningitt, otitt, pneumoni, pyelonefritt, appendisitt og sepsis.

Nå foreligger en bok med slike metaforer på engelsk. Forfatteren er nevrologen Paul Bentley ved Imperial College i London. Den er inndelt i kapitler om kardiologi, luftveissykdommer, gastroenterologi, infeksjonssykdommer, revmatologi, nevrologi, endokrinologi, klinisk kjemi, nefrologi og hematologi.

Ikoniske metaforer er en form for mnemoteknikk. Slike teknikker kan visstnok føres tilbake til greske og romerske lærebøker i retorikk, og de var utbredt i middelalderen og fikk en renessanse tidlig på 1800-tallet. Metodene ble kritisert av pedagoger fordi de tilsynelatende oppmuntret til puggelæring uten forståelse (2).

Vaskeseddelen angir at boken er en uvurderlig hjelp til repetisjon før eksamen og for klinikere som trenger å gjenoppfriske kunnskap. Et eksempel: Årsaker til diabetes mellitus har huskereglene *Pepsi Coke*: Primary, Endocrine, Pancreatic disease, Steroids, Inherited pluss Chromosomal, Organ failure, Kidney failure, Exogenous. Er dette nyttig? Jeg klarer ikke å mobilisere altfor stor entusiasme for prosjektet, og jeg vet ikke om slike regler lenger brukes noe særlig.

Fleire av huskereglene bærer preg av å være forfattet i en tid da legestudiet var mannsdominert. Det fremgår også av en dansk nettside med medisinske eksempler (3). Hva henspiller så overskriften på? Lårets adduktorer. Hvilke var nå det igjen?

Erlend Hem

Avdeling for atferdsfag
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Ruud S. Reven Tar Alle Gjessene Lørdag Kveld. Mikkel Farer Fort – Flere byer i Agder? Aftenposten 24.12.2007.
2. Mnemoteknikk. I: Store norske leksikon. www.sn.no/article.html?id=680845 [8.11.2008].
3. Anatomi huskereglar. http://mednote.dk/index.php?title=Anatomi_Huskeregler&redirect=no [8.11.2008].

Svensk helsehistorie – nyttig og problematisk

Sundin J, Willner S.

Social change and health in Sweden

250 years of politics and practice. 252 s, tab, ill. Östersund: Folkhälsainstitutet, 2007.

Pris SEK 250

ISBN 978-91-7257-534-9

Vi blir her presentert for noen hovedtrekk i utviklingen av svenske helseforhold over en lang periode, i hovedsak gjennom de siste 250 år. Vi får samtidig en viss oversikt over statens tiltak og over tenkemåter knyttet til det poli-

tiske, økonomiske og sosiale arbeidet for å bedre helsevilkårene. Fremstillingen er nøktern og saklig, men også merkelig fri for temperament – uten at det nødvendigvis må være diskvalifiserende for faglitteratur. Når jeg likevel har problemer med den, er det først og fremst fordi jeg stadig vekker presenteres for diskutabile – i enkelte tilfeller også tvilsomme – slutninger, som nok hadde fortjent mer plass enn denne korte anmeldelsen tillater.

Innledningen er utvilsomt bokens sterkeste side. Her løfter Sundin & Willner prisverdig frem en rekke vesentlige perspektiver for studiet av historiske helseforhold i lys av samfunnsutviklingen: den demografiske transisjonen, malthusiansk teori og kritikken av den, det merkantilistiske synet på befolkningens nytteverdi og sentrale, relativt moderne teoretikere som blant andre Thomas McKeown, Abdel Omran, Pierre Bourdieu og Simon Szreter. Forfatterne behandler i stor grad utviklingen av helse og helseforståelse ut fra tradisjonelle og nyere samfunnsvitenskapelige perspektiver. En ikke ubetydelig del av analysene knyttes mer eller mindre direkte til Jan Sundins (for noen velkjente) helsepyramide, en Bourdieu-inspirert modell knyttet til variablene økonomisk, sosial og kulturell kapital. Det kan gi mening, tydeligst relevant for utviklingen i moderne tid. Men slike perspektiver kan også gi verdifull innsikt i at opplysningstidens store flora av helseopplysningslitteratur ville vært virkningsløs uten en lesekyndig befolkning som var i stand til å bearbeide de gode rådene og handle rasjonelt.

Men fremstillingen av den tidligmoderne perioden står samtidig som det svake ledd i *Social change and health in Sweden*. Perioden før opplysningstiden presenteres nærmest som en lang ørkenvandring før menneskeheten ble – ja – opplyst. Slik blir statens helsetiltak spørsmål om statens dannelsesnivå. Og slik kan forfatterne ukri-

tisk hevde at helse før opplysningstiden ble oppfattet som Guds gave og at sykdom og død var straff for synd.

Boken kan på sett og vis leses som en apologi for den svenske sosialdemokratiske velferdsstaten. Men det blir problematisk når komparasjonsverktøyet hentes frem. Hva sammenliknes den svenske utviklingen med? Situasjonen i Sør-Afrika etter avviklingen av apartheid og forholdene i Russland etter Gorbatsjov. Riktig galt går det når russiske menns svekkede helsetilstand i 1990-årene får representere en parallell til svenske tilstander i siste halvdel av 1800-tallet. Det er perspektiver som kan oppfattes som ikke lite ahistoriske.

Det er klart det er mulig å lære en hel del av denne utgivelsen. Men jeg nøler litt med å anbefale den – og jeg klarer ikke fri meg fra følelsen av at deler av den er skrevet med venstre hånd. Antakelig kan den fungere best som utgangspunkt for diskusjoner. Det er heller ikke noen dårlig målsetting. Men sørg for å ta med motforestillinger.

Ole Georg Moseng

Institutt for sykepleievitenskap og helsefag Universitetet i Oslo

Med legeblick i kameranlinsen

Færø T.

House calls

108 s, ill. Oslo: Fotopia, 2007. Pris NOK 290
ISBN 978-82-997606-01

Den norske legen Torkil Færø (f. 1969) har utgitt sin første fotobok – på eget forlag. Med sin velutviklede og skarpe observasjonsevne har han reist rundt i store deler av verden og fanget øyeblikk som sitrer av varme, gru, sårbarhet og lengsel. Han viser oss mennesker han har møtt der de befinner seg i livet. I forordet skriver han: «Slices of hope, glimpses of dreams, these are the essentials of life I see – whether the glass is broken or filled to the brim.»

Færø har ingen formell fotoutdanning, men har fotografert i mange år. Fotografiene spenner over en tidsepoke på 13 år. Noen er i svart-hvitt, noen i farger. Han følger ingen regler, men tar bilder av det som berører ham – en enslig gjetergutt i Marokko, skadede krigsveteraner fra Angola, et eldre kjærestepar fra Hellas. Bil-

dene får referanseramme i et essay skrevet av finskamerikanske Arno Rafael Minkinen (f. 1945). For øvrig gir Færø oss få ledetråder – bare angivelse av sted og tid for det enkelte motiv, sammen med hyperkorte, men konsise titler. Resten er opp til oss. Og bildene innbyr til å skape historier.

De langstrakte bildene er av høy fotografisk kvalitet og akkompagneres av enkle strektegninger på motstående side. Dette forsterker linjene i de velkomponerte motivene på en vakker og original måte.

Færø er blitt karakterisert som klassisk reportasjefotograf med et sterkt humanistisk innhold i bildene sine. *House calls* anbefales for alle som ønsker en stund i godstolen fylt av estetikk og mulighet for refleksjon over mangfoldet i den menneskelige eksistens.

Anne Gitte Hertzberg

Tidsskriftet

En usedvanlig historie

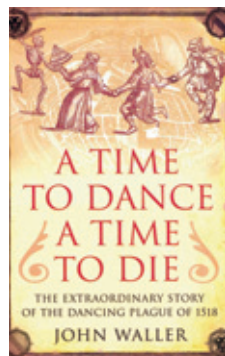
Waller J.

A time to dance, a time to die

The extraordinary story of the dancing plague of 1518. 267 s, ill. Cambridge: Icon Books, 2008.

Pris GBP 13

ISBN 978-184831021-6

En het midtsommerdag i juli 1518 gikk fru Troffea plutselig ut av huset sitt i Strasbourg og begynte å danse. Uten musikkakkompagnement. Til stigende irritasjon fra sin mann fortsatte hun å danse, stadig mer intenst. Sent om kvelden

falt hun om, fullstendig utmattet, badet i svette, og sovnet. Hun ble hentet med makt og fraktet til en helligdom dedikert til sankt Vitus oppe i fjellene. Det var imidlertid bare begynnelsen; snart hadde dansen spredt seg med epidemisk kraft. Innen en måned var det kanskje så mange som 400 dansere som holdt det gående dag og natt, inntil de falt bevisstløse om. Noen døde. Legene som ble konsultert, mente det skyldtes urent blod. Derfor anbefalte de at man skulle la dem danse så de urene elementene kunne komme ut med svetten.

De dansende ble samlet på byens utendørs arenaer, og musikk ble spilt for dem for å intensivere tempoet og slik øke utsondringen. Da dette ikke virket, begynte man å transportere de syke til helligdommen viet sankt Vitus, der de bl.a. ble utstyrt med små kors og røde sko. To måneder senere falt byen atter til ro.

I den foreliggende boken beskrives dette bisarre drama med usedvanlig narrativ nerve. John Waller er historiker ved Michigan State University og har skrevet svært underholdende om et sært tema i vår medisinske historie. Mange har tidligere forklart dette merkelige fenomenet kjemisk eller biologisk. De fleste har ment det var en form for ergotisme. Mot dette hevder Waller at ergotisme fører til kramper og villfarelser, ikke rytmiske bevegelser som i dans. Hans alternative forklaring er en stadig stigende fysisk og emosjonell nød i byen.

I en verden der alt som skjedde hadde betydning i den større sammenheng, ble alvorlige hendelser tolket som advarsler fra Gud. Og innbyggerne i Strasbourg hadde nok av slike å ta til inntekt for en økende bekymring: En rekke dårlige innhøstninger, tørkeperioder fulgt av styrtregn kulminerte i eskalerende kornpriser og hungersnød i 1517. Tusenvis døde av underernæring og ledsagende sykdommer. I tillegg kom angrep av pest og en ny og skremmende venerisk sykdom («den franske syke»), som hadde kommet til Strasbourg i 1495 og fortsatte å gi synlige skader på borgerne i byen. I en tid da menneskene mer enn noensinne trengte åndelig veiledning, var innbyggernes tillit til kirken lik null. Kirkens menn var moralsk forkvaklet, utbyttet sine medmennesker økonomisk og fråtset i en tid da alt var mangelvare.

Waller's endelige argument er at danseepidemien egentlig var en spontan kollektiv transe som uttrykk for psykisk desintegrasjon på bakgrunn av intens emosjonell og fysisk belastning. Poenget hans er at kulturelle konvensjoner bestemmer hva slags uttrykk patologisk angst får.

Jeg har ikke fagkunnskap nok til å evaluere forfatterens argumenter om at dette var en konversjonsnevrose – og tviler vel egentlig på om han har det heller. Waller har skrevet en velskrevet og interessant bok, men dette er den klart svakeste delen av den, og med dårligst empirisk grunnlag. Hadde han nøydt seg med å konstatere visse likheter med den moderne club-kulturen, hadde den stått seg bedre som historisk undersøkelse.

Anne Kveim Lie

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin Universitetet i Oslo